

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

Denne artikel tager udgangspunkt i oplevelser, som nogle af de 23.000 danske veteraner fra FN-missionen på Cypern 1964-1992 havde, og som er den mest omfattende danske militære FN mission nogensinde

Af Frans Ørsted Andersen.
Lektor, PhD, Århus Universitet

Del 1.

Denne artikel tager udgangspunkt i oplevelser, som nogle af de 23.000 danske veteraner fra FN-missionen på Cypern 1964-1992 havde. Det er den mest omfattende danske militære FN mission nogensinde. Forfatteren var selv FN-soldat på øen 1975-76, og artiklen afspejler også hans egne erindringer, sådan som de fx fremgår af hans dagbog fra dengang. Artiklen har rod i et nyt forskningsprojekt, der fokuserer på de danske FN-soldaters oplevelser i årene lige før, under og lige efter krigen på Cypern 1974, dvs. omkring 1973-1976. Siden dengang har der været relativt fredeligt og stabilt på Middelhavsøen. I dag er Cypern et blomstrende og velstående land, der også er et fuldgyldigt medlem af EU. Det kan man blandt andet takke de danske soldater og deres argentinske, britiske, canadiske, finske, slovenske, svenske og østrigske kolleger, alle 'de blå baretter' i 'United Nations Forces In Cyprus' (Unficyp) for. En FN militæroperation med omfattende og langvarig dansk deltagelse, der i høj grad lykkedes. Artiklen

vil også trække trådene frem til den nutidige situation på øen og perspektivere til den aktuelle krig i Ukraine. Udover egen dagbog og nye interview er der anført enkelte kilder, fx Aage Jørgensens bog 'Cypern i flammer'.

En personlig introduktion

Da jeg afsluttede gymnasiet i juni 1974 vidste jeg ikke, hvad jeg skulle, så jeg valgte at aftjene værnepligten med det samme med start 1. juli 1974. Det foregik dels på Jægersborg kaserne (nord for København), dels hos Jyske Telegrafregiment i Århus. Under værnepligten fandt den voldsomme sommerkrig om Cypern sted, juli-august 1974.

Flere danske FN-soldater blev skadet eller ligefrem dræbt under kampene på Middelhavsøen. For eksempel blev konstabel Bjarne Skøtt, mens han havde vagt på OP Mosquito, cirka 15 km vest for det den danske hovedlejr i Xeros, alvorligt ramt i maven, da OP'en kom i krydsild mellem de stridende parter. Han blev dog reddet af en

resolut ambulancetur ad den stejle rute fra de danske lejre ved Morfou bugten henover Troodos bjergene og sydpå til det engelske militærhospital i Akrotiri, tæt på feriebyen Limassol. Her blev Bjarne Skøtt opereret af engelske læger.

Lige nøjagtig den episode hørte vi om på Jægersborg kaserne, hvor vi blev opfordret til at melde os til DANCON på Cypern, for der var mangel på soldater til den danske FN-mission dernede. Det gjorde jeg så – med nogen forsinkelse – og kom afsted året efter på Dancon nr 24.

Ved starten af DANCON 24's periode på Cypern i efteråret 1975 var der blevet noget fredeligere siden sommerkrigen året før, men henover vinteren og især i foråret 1976 oplevede vi en skærpelse af spændingen med adskillige skudvekslinger og løbende kriser i vores område. Årsagen var bl.a. at de stridende parter ind imellem begyndte at skyde på modparten og/eller udbygge og fremrykke deres stillinger i strid med våbenstillstandsftalen. I aviserne og i radioen kunne man vedvarende høre rygter om,

På sporet forår 1976.

Forskningsprojekt om Cypren-veteraner

■ Artiklens forfatter, Frans Ørsted Andersen, arbejder med et forskningsprojekt om DANCON's historie i den turbulente periode før, under og efter den tyrkiske invasion i 1974.

Lektor Frans Ørsted Andersen fra Aarhus Universitet er veteran fra Cypren, DANCON 24 (1975-76). Han vil gerne i kontakt med Dancon-veteraner fra holdene 18-28.

Det handler om at samle fortællinger fra de dramatiske år lige før, under og efter krigen på Cypren i 1974.

Det kan være fortællinger som dem, Danmarks veteraner har bragt af Leif Mindested og Frans Ørsted Andersen selv. Hvis du har noget at berette fra de nævnte år, kan du sende en mail til frans@edu.au.dk. Så vil Frans kontakte dig med henblik på at lave et telefon- eller zoom-interview af max. En times varighed.

Frans Ørsted Andersen holder desuden et foredrag om emnet på Folkeuniversitetet i Ålborg tirsdag den 22. november 2022 kl. 17-19.

at tyrkerne måske ville "gøre arbejdet færdigt og snuppe resten af øen". Omvendt var der i samme medier forlyden-der om, at der på den græske side var folk, der ønskede at man skulle forsøge at smide den tyrkiske invasionshær ud af landet inden de "groede for fast" og "cementerede deres besættelse af den nordlige del af øen". Krisen i foråret 1976 betød ekstra beredskab og inddragelse af al orlov i hele DANCON. Patrujeringen "på sporet", en rute DANCON havde etableret gennem ingenmandsland i den danske sektor blev særlig vigtig. Jeg var med overvågningsdelingen 'på sporet' et par gange i foråret 1976.

'På sporet' i ingenmandsland i Dancons sektor, tidligt forår 1976

Overvågningsdelingens daglige patruljering på "sporet" i ingenmandsland, den demilitariserede zone, var et af de vigtige Dancon redskaber til at sikre våbenhvileaftalen og forhindre at enkeltstående hændelser, blev udspillet. Ofte var skudepisoderne i Dancons

område afstedkommet af den ene sides irritation over den anden parts udbygning af militære positioner og stillinger, som man fortolkede som overtrædelser af våbenstilstandsftalen. Overvågningsdelingen rapporterede løbende om sådanne aktiviteter og derefter tog DANCON kontakt til de stridende parter for at få dem til i første omgang at stoppe eventuelle skyderier, i næste omgang at fjerne de fremrykninger, udbygninger og forstærkninger, som kunne være bagvedliggende årsager til al balladen.

Forward movement var således det fænomen overvågningsdelingen var allermost opmærksom på – udover altså at rapportere om skudepisoder. Desuden stod den for vedligeholdelse og udbygning af selve det kørespor som patruljeturene "på sporet" fulgte. Endelig havde delingen også travlt med at sikre forbindelseslinjerne fra de tre kompagnilejre til OPerne i bjergene og til skolen i Lefka. Overvågningsdelingen havde i den forbindelse etableret et andet kørespor kaldet *Blue Corridor*, hvorpå forsy-

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

ninger og forstærkninger hurtigst muligt kunne føres frem og tilbage overalt i den danske sektor (Stougaard, 1976). Selve overvågningsdelingen var alt for lille til selv at klare alle disse opgaver, så soldater fra både stabskompagniet i Xeros-lejren, Bravo-kompagniet i Skouriossita og Charlie kompagniet i Limnitis deltog på skift i delingens vigtige arbejde, herunder altså også mig.

Lad mig beskrive min oplevelse af en "dag på sporet" fra marts måned 1976, hvor spændingen var tiltagende. Den skildring er alene baseret på min dagbog fra dengang. Cypern-tjenesten var, som meget militær aktivitet, præget af masser af vagttjeneste. Man kan sige, at hele missionen gik ud på at holde vagt. Min tjans gik med vagt på infirmeriet, vagt ved indkørslen til Xeros-lejren, vagt på Den tekniske Skole i Lefka og altså et par gange med "kørende vagt på sporet". Der var mange kedelige timer på disse vagter, hvor der kunne observeres og skrives.

En dag på sporet

"Vi er fire mand fordelt i to landrovare, der starter om morgenen fra Bravo-kompagniets lejr i Skouriossita. Det er blevet forår på øen, solen er ved at stå op, luften er krystal klar, temperaturen allerede oppe på cirka 20 grader og himlen helt blå. Vinteren har givet en del regn til den ellers så tørre ø i det østlige Middelhav, tæt på de store ørkenen mod syd i Nord-

Forfatteren på OP på Cypern, foråret 1976.

afrika og mod øst i Mellemøsten.

Der er ganske grønt og frodigt her i Troodos massivets forbjerge. De når i dette område næsten helt ned til Morfou bugten ved Middelhavet. På denne klare dag kan man i det fjerne, ud over bugten, også skimte de snedækkede bjergtinder langt væk derovre på det tyrkiske fastland.

Her på Cyperns nordside er der generelt mere nedbør, køligere og grønnere end omme på Troodos bjergenes sydside, nede ved feriebyen Limassol, hvor der er varmere, tørrere og flere solskinstimer.

Længere oppe i bjergkæden kan vi også tydeligt se sne på de højeste toppe

omkring Mount Olympos, der med sine hvide kuppelformede overvågningsstationer helt øverst oppe er meget synlig denne klare forårsdag. Bravo-kompagniet holder til i kontorbygninger, fabriks- og mandskabsbaracker, der før krigen på øen i 1974 havde tilhørt et driftigt mineselskab. Men nu er mineaktiviteterne, såvel som alt andet kommercielt og civilt liv i området umuliggjort, da lejren ligger midt inde i den demilitariserede, lukkede og affolkede zone, der deler øen i to helt separate, fjendtlige, stærkt befæstede halvdele, en græsk mod syd og en tyrkisk mod nord.

Der er køligt og svalt der i skyggen under lejrens mange smukke palmetræer, store citrusbuske, høje slanke pinjer, flotte cypresser og imponerende platantræer. Ovenikøbet har Bravo kompagniet som det eneste af de tre danske kompagnier egen swimmingpool og egne tennisbaner. De er levn fra minens tid, men nu nyder vi godt af dem. En komfortabel og behagelig lejr, klart den bedste af de tre kompagniers, hvis det altså ikke lige var for de dystre omgivelser og den ansædte situation på øen. Sergenten har studeret den seneste "spor-rapport" om situationen derude i terrænet, og nu forlader vi den asfalterede landvej for at køre ind på selve "sporet", hvis overflade består af grus og sten og løber gennem terrænet, ikke hvor det ville være naturligt, at konstruere en vej, men der hvor våbenstilstandslinjen løber.

Turen går først stejlt op af bakkerne gennem et uhyggeligt spøgelseslandskab med små forladte, sønderskudte landsbyer, øde fåreskure, gennemhullede vandtårne, forfaldne kirker og moskeer,

Markering af minefelt, "på sporet", forår 1976.

gårde og stalde med sodsværtede tage og misligholdte marker overstrøet med udbrændte og smadrede militære og civile køretøjer. Krigens tragiske, triste spor. De to Landrovere kører gennem misligholdte olivenlunde og citrusplantager, ind i små palmeskove og henover marker, hvor afgrøder og ukrudt vokser vildt og ukontrollabelt. Ind imellem støder vi også på forhutlede, udsultede, omstrefjende hunde og katte, der siden krigen har levet vildt i området. Ordren er at vi skal holde sig langt fra disse omstrefjende dyr, der kan være smittet med farlige sygdomme.

Inde i husene her i den demilitariserede står alt præcis som den skæbnesvangre dag i sensommeren 1974, hvor krigen nåede området og alle civile flygtede over hals og hoved og tiden frøs. Få dage efter standsede kampene og våbenhvilen blev indgået. I køkkener og stuer står kopper, glas, bestik og tallerkner stadig, her næsten to år senere, fremme på bordene med mugne og rådne madrester. På gulvene står koste, vandspande og svabere lige der, hvor mor og far forlod dem, da de sammen med børnene og bedsteforældrene løb ud af husene, da bombardementer fra fly og artilleri sønderrev deres fredelige tilværelse. Børnenes legetøj ligger fremme på bordene, aviser ligger opslåede på krigsartikler fra den dramatiske sommer '74, vasketøjet hænger på tørrestativer, de engang friskplukkede majs, appelsiner og tomater ligger rådne på køkkenbordet, alt er forladt i hast og står stadig fastfrosset i en tidslomme fra krigen i sensommeren 1974. Citrustræerne og olivenlundene vokser vildt og alt menneskeskabt forfalder. Overalt svirrer insekter, og ind imellem ser man rotter spæne ud af ind af de forfaldne bygninger.

Ingenmandsland

Flere bygninger, marker og gårdspladser er af Dancon markeret med tydelige skilte og snitzlinger, der signalerer fare.

Vi møder fårehyrder i "Ingenmandsland" på sporet.

Her skal "spor-patruljen" holde sig væk, for det er her, de stridende parter har lagt dødsensfarlige panser- og personelminer ud.

De eneste civile, der ind imellem har adgang til dette dystre ingenmandsland er lokale fårehyrder, der med legitimationspapirerne i orden i beskedent omfang kan få lov til at drive deres får rundt i bestemte, afgrænsede områder. Vi møder flere af dem undervejs. De driver deres fåreflokke rundt i terrænet, og vi stopper, tjekker deres papirer og taler roligt med dem. Men vi ved også, at vi skal holde øje med mindre fredelige typer, der kan snige sig rundt i ingenmandsland. Det kan fx være kriminelle, der vil plyndre de forladte huse. Menneskesmulgere er en anden uønsket kategori, vi skal holde øje med. Sådanne opererer nemlig også her i ingenmandsland, da der er flygtningelejre på begge sider og personer, der ønsker at komme ud af lejrene og over på den anden side eller helt væk fra øen – uden om FN-systemet. Flygtningeproblemet er i høj grad med til at gøre situationen på Cypern højspændt. Der befinder sig næsten 200.000 flygtninge på øen på dette tidspunkt – et enormt stort tal, når man medregner at Cyperns samlede befolkning er på knap 800.000 i alt. Til sammenligning udgør den samlede FN-styrke kun ca. 5.000

mand, heraf omkring 500 danskere.

Nu går vores tur endnu længere op i højderne, tættere på Troodos bjergenes massiv. I forbjergene, på små bjergkarme, ved vandtårne, ved højtliggende fårehytter og forladte mineanlæg har Dancon placeret sine OP'er, så man let kan overvåge terrænet og observere de stridende parter militære stillinger og bevægelser. Vi gør korte ophold ved alle OP'erne og taler med de lokale Dancon soldater om den aktuelle situation. Sergenten noterer det hele ned til sin rapport. Der er spænding og nervøsitet over den tilspidsede situation i området.

Efterhånden som patruljen kommer op i højderne, bliver det vanskeligere at køre "på sporet". Terrænet skifter fra lunde, marker og plantager til mere åbne klippepartier, bjergskråninger og højsletter med fyrskov og -buske. Brusende vandløb, farlige stenskred og væltede fyrtræer skal passeres – og evt. bearbejdes og udbedres så næste patrulje lettere kan komme igennem.

Vores patrulje har værktøj, fx spader, ståltråd, grensakse og økses med, og vi stopper ofte for at vedligeholde, reparere og forbedre sporet. Alt forløber dog efter planen. Indtil nu ingen uventede problemer, der ikke kan klares. Der kan spises frokost i højt humør hos kollegerne på OP-Angolemi midt på dagen."

Sådan fortsætter min dagsbogsberetning fra arbejdsdagen "på sporet". Der var mærkbar spænding men dog ingen nye episoder.

Men i april måned 1976 forværredes situationen kraftigt.

Skudepisoder

Det skete fx 1.-2. april 1976, hvor tyrkerne og grækerne havde en alvorlig træfning på DANCONs område. Det begyndte med at tyrkerne kørte frem over "linjen" i vores sektor og med maskingeværer afgav byger af skud mod de græsk-cypriotiske stillinger, ►

Den tekniske Skole i Lefka, forår 1976.

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

som besvarede ilden, og så var fanden løs. Senere samme måned blev en græsk-cypriotisk soldat dræbt i en sådan skudveksling inde i Nicosia. Det hele gav anledning til stor nervøsitet i Xeros lejren – og hver gang medførte det ekstra beredskab på infirmeriet, hvor jeg havde min hovedtjans. Men mange fra stabskompagniet i Xeros-lejren, måtte også i stigende grad deltage i de forskellige bevogtningsopgaver rundt omkring i Dancons sektor.

Personligt måtte jeg fx her i foråret 1976 tage en del vagter på den tekniske skole i Lefka. Skolen lå i den danske del af den demilitariserede zone, men tyrkerne var ikke tilfredse med det. De havde før haft kontrollen over skolen og ville gerne have den tilbage. Den lå strategisk godt med udsigt, ret højt oppe i ”foothills” med udsigt over hele Morfou-bugten. Allerede i december 1975 forlangte tyrkerne derfor, at Dancon trak sig tilbage fra skolen og overlod den til tyrkerne. Det medførte trusler om isolering og blokade af Dancon – så flere gange måtte vi køre til den britiske base i Dehkelia ved Larnaca for at hente ekstra proviant, ammunition og andet udstyr til etablering af nødlagre i tilfælde af indespærring i/ angreb på lejrene. Infirmeriet var i den forbindelse med til at etablere et fremskudt mini-infirmeri ude hos Charlie i Limnitis. Tyrkerne chikanerede bl.a. Dancon ved at forlan-

Vi passerer en ”Dancon bro” på sporet.

ge, at alt dansk UNIFICYP personale, stik mod aftaler og regler, skulle fremvise en stak særlige ID-papirer ved samtlige check-points. Dancons modsvar var bl.a. at styrke bevogtningen af den tekniske skole.

Spændingen under disse vagter var mærkbar, men dog ikke værre end at jeg også havde tid til at nyde den flotte udsigt over Morfou bugten fra OP’en på skolens tag. Som det kan ses havde jeg

 et overskud til at lave en tegning af udsigten (Se billedet side 14-15). Men på en af natvagterne ved skolen oplevede jeg et intenst drama, som jeg stadig husker meget tydeligt.

Idagene op til den vagt, havde mine kammerater i flere tilfælde observeret uidentificerede personer, der angiveligt sneg sig rundt i skolens store afspærrede garage- og værkstedsområde. Det var under alle omstændigheder strengt forbudt for andre end DANCON personale at opholde sig på skolens område, så det skulle selvfølgelig standses. Min nattevagt bestod derfor af patruljering i, på og omkring skolen med en kraftig lygte, tændt walkie talkie og skarpladt maskinpistol. Det var virkelig en anspændt situation – alle sanser var skærpede, da jeg gik rundt og med lommelygten tjekkede det øde garage- og værkstedsområde, inde og ude. Det kulminerede, da jeg også observerede et par skikkelser løbe rundt i terrænet uden for garagerne. Skulle jeg råbe dem an eller ligefrem afgive et varselsskud? Jeg kaldte vagthavende på OP’en og spurgte hvad jeg skulle stille op, men inden jeg kunne gøre noget var de uindbudte gæster åbenbart løbet væk igen. Hvem de var, og hvad de ville, fandt vi aldrig ud af. Det kunne have været soldater fra de stridende parter – men måske også bare lokale indbrudstyre eller ballademagere. ■

Forfatterens skitse over udsigten fra OP på Den tekniske Skole i Lefka, forår 1976.